

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1938 kl. 12 m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående rätt för Konungen att meddela förordnande om vissa förmåner åt statslösa med flera.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna den 29 mars 1938 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 260, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna förslag till lag angående rätt för Konungen att meddela förordnande om vissa förmåner åt statslösa m. fl.

Beträffande motiveringen för det i propositionen framlagda förslaget får utskottet hänvisa till de propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll.

I övrigt får utskottet i fråga om statslösas och politiska flyktingars behandling m. m. hänvisa till en inom utskottets kansli uppgjord som Bilaga 1 till utlåtandet fogad P. M.

Sverige har i följd av världskriget och därefter inträffade händelser inom sina gränser mottagit ett icke ringa antal statslösa och politiska flyktingar. Vår lagstiftning har hittills föga beaktat deras ställning. Den behandling ifrågavarande personer erhållit hos oss torde ändå i stort sett kunna be-tecknas såsom välvillig. De hava sålunda i likhet med andra utlänningar, som vistats här, kunnat komma i åtnjutande av fattigvård, barnavård och sjukvård; med avseende på arbetstillstånd har en för dem förmånlig politik tillämpats. De statslösa och de politiska flyktingarna hava dock i vissa hän-seenden varit sämre ställda än andra utlänningar, därigenom att de i allmän-het varit utestängda från möjligheten att erhålla åtskilliga förmåner, vilka enligt överenskommelser, träffade av Konungen under förutsättning av reci-procitet, tillkomma eller kunna tillkomma medborgare i annat land. Det i den nu förevarande propositionen framlagda lagförslagets huvudsyfte är enligt före-dragande departementschefens uttalande, att för de statslösa och med dem jämförliga personer efter Konungens förordnande öppna tillgång till förmåner av angiven art, vilka utgå vid ålderdom, sjukdom, olycksfall, lyte, invaliditet och arbetslöshet. Det principiellt berättigade i en lagstiftning med dylikt syfte-mål lärer icke kunna bestridas. Humanitära skäl tala för att Sverige i sin mån bidrager till de från Nationernas förbund utgående strävandena att för-bättra de statslösas och de politiska flyktingarnas i flera hänseenden bekym-mersamma ställning. De senare befinna sig i ett vida sämre läge än sina

forna landsmän och flertalet utlänningar överhuvud taget, vilka icke äro berövade bistånd från myndigheterna i det egna landet. Ehuru lagförslaget å ena sidan beaktar de humanitära synpunkterna på flyktingsfrågan m. m., riskerar man å andra sidan icke genom ett bifall till detsamma, att vårt lands egna intressen behöva åsidosättas. Möjligheten att mot icke önskvärda utlänningar föra en restriktiv politik kvarstår alltjämt. Den nya utlänningslagen, vars regler icke skulle rubbas av den nu föreslagna lagstiftningens genomförande, förlänar nämligen myndigheterna betydande möjligheter i syfte att förhindra invandring till vårt land av mindre önskvärda element. Utöver vad som redan anförts finner sig utskottet endast föranlåtet uttala det önskemålet, att frågan, om icke staten skäligen borde åtaga sig hela den kostnad som den föreslagna lagstiftningens genomförande skulle medföra, synes vara förtjänt att tagas under förnyat övervägande. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen med bifall till den förevarande propositionen ville antaga följande

L a g

angående rätt för Konungen att meddela förordnande om vissa förmåner åt statslösa med flera.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Häri genom förordnas som följer:

Äger jämlikt stadgande i lag eller särskild författning Konungen under förutsättning av ömsesidighet förordna, att viss förmån skall tillkomma medborgare i annat land, må Konungen, i den mån skäl därtill föreligga, jämväl förordna, att sådan förmån skall tillkomma personer, vilka icke någonstädes äga medborgarskap eller, ehuru de äga medborgarskap, icke åtnjuta sitt hemlands beskydd.

Vid meddelande av förordnande, som nu sagts, föreskriver Konungen de villkor och bestämmelser som må anses erforderliga. Ej må förordnandet, med mindre särskilda förhållanden till annat föranleda, avse annan än den som stadigvarande vistas i riket.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Stockholm den 20 maj 1938.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Gustaf Adolf Björkman, Bergman, Källman, Rahmn, Karl Bodin, Nils Andersson, Anders Andersson, Hårdin, Karl Andersson, Fast, Vougt, Lundqvist*, Eriksson i Toftered, Fält, Mosesson*, Hellberg*, Norén, Sundström i Skövde och Wolgast.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

1) av herr Reuterskiöld, som, med instämmande i övrigt i den av herr Björkman m. fl. avgivna reservationen, anfört:

»Innebörden av den föreslagna lagen synes vara den att, om och i den mån Konungen finner skäl föreligga att låta statslösa personer och personer utan sitt hemlands skydd komma i åtnjutande av alla eller vissa av de för-måner, vilka en främmande stats medborgare kan här i riket genom ömsesidighetsavtal med denna stat erhålla, Konungen skall äga utfärda förordning härom med erforderliga villkor, förbehåll och bestämmelser i övrigt, oaktat ömsesidighet beträffande dessa ej kan uppnås. Ingen prövning av fall för fall är härvid ifrågasatt, utan förordningen skulle omfatta alla statslösa och med dem jämställda på inbördes lika sätt. Något behov av en sådan förordning synes icke föreligga med hänsyn till ifrågavarande personer, i och för sig, då redan enligt gällande lag och oberoende av konventioner fattigvårdssamhälle är skyldigt att lämna hjälp och vård åt alla därav i behov varande ålderstigna, minderåriga och sjuka, vilka vistas inom samhället, vare sig de äro svenska eller utländska medborgare eller statslösa och med dem jämställda. Lagförslaget har därför betydelse blott för det fall att Sverige skulle önska ratificera 1933 och 1938 års konventioner om statslösa m. fl. och de i dessa förekommande bestämmelserna om vissa rättigheter, dem konventionsstaterna skulle förbinda sig att tillerkänna utlänningar, som i konventionerna avses och som äro statslösa eller med dem jämställda.

Undersöker man dessa bestämmelser, finner man, att först och främst rätt till *vistelse och bosättning* inom konventionsstats eget område skulle av dessa stater medgivas, under vissa förbehåll, samt att med denna grundläggande rätt skulle följa rätt att erhålla *rescertifikat, som skulle berättiga till både utresa och återresa*: dessa certifikat kunna i övrigt erhålla formen av vanliga främlingspass eller identitetscertifikat. Därjämte avse konventionsbestämmelserna rätt att *tala och svara inför domstol*, att under vissa villkor lättare erhålla *arbetstillstånd* än utlänning, som ej är statslös eller därmed jämställd, att erhålla *viss gynnad ställning* i fråga om *olycksfall i arbete, fattigvård* och annat *understöd, socialförsäkring, tillträde till ömsesidiga understödsföreningar, till skolor och undervisningsanstalter*, vidare att *beskattas* på samma sätt som undersåtar i vederbörande konventionsstat själv

och att *icke administrativt utvisas eller avvisas* med mindre nationell säkerhet eller allmän ordning annorlunda skulle kräva. Reglerna om fattigvård och beskattning gälla redan nu i Sverige för statslösa lika som för utländska medborgare.

Följden härav blir med nödvändighet den, att statslösa och med dem jämställda, som icke falla under förbehållen, måste erhålla tillstånd att här vistas och uppehålla sig och att den diskretionära prövningsrätt in casu, som nu tillkommer socialstyrelsen, i dylika fall blir faktiskt, om än icke formellt begränsad. Härtill kommer att redan gällande lagstiftning tillägger inskränkande betydelse vid prövning av uppehållsfrågor redan åt det faktum, att utlänning längre tid här vistats och att han på olika sätt mer eller mindre införlivats med det svenska samhället. Om statslösa och med dem jämställda sålunda skulle erhålla alla eller de flesta av de rättigheter, som andra utlänningar *i regel icke erhållit*, därför att för dessas del fordras ömsesidighetsavtal, som endast undantagsvis kommit till stånd, ligger det i sakens natur att de statslösa och med dem jämställda icke blott privilegieras i förhållande till dem, som äro medborgare i viss stat, utan också bliva *ett slags svenska medborgare utan dessas politiska rättigheter och skyldigheter* (t. ex. värnplikt) och bliva detta *i annan ordning än för medborgarskaps vinnande är stadgat*, d. v. s. utan egen ansökan och prövning i varje särskilt fall. Den omständigheten, att de statslösa icke kunna vända sig till eget lands representanter, saknar för frågans bedömande all betydelse, då Kungl. Maj:t i administrativ väg kan hänvisa dem till svensk myndighet, såsom i konventionerna också förutsättes.

Att medgiva dylika rättigheter åt statslösa och med dem jämställda över lag kan knappast vara väl grundat och synes kunna försvaras endast om detta är nödvändigt för att Sverige skall biträda vissa konventioner och om sådant tillträde finnes vara för Sveriges del önskligt. Det riktigaste och lämpligaste synes därför vara att prövningen av frågan om de statslösas och med dem jämställdas rättsliga ställning sker i samband med frågan om ovan antydda konventioners ratifikation. Då denna fråga icke torde kunna av årets riksdag behandlas, bör frågan om de statslösa m. fl. icke heller vid denna riksdag såsom en fristående fråga avgöras, utan propositionen f. n. avslås med begäran om nytt förslags framläggande för den riksdag, då konventionernas ratificering underställes riksdagens godkännande. Att ett sådant underställande erfordras följer därav, att genom konventionerna utövningen av såväl riksdagens beskattningsmakt som av konungs och riksdags samfällda lagstiftningsmakt skulle i förhållande till konventionsstaterna för framtiden begränsas, ehuru en eventuell förordning i anslutning till nu framlagda fullmaktslag skulle medföra att vid ratifikationstillfället konventionerna ej komme i strid med svensk lagstiftning.

Härtill kommer att dels det framlagda lagförslagets text skäligen borde omskrivas, då den i sitt nuvarande skick kan föranleda missförstånd, t. ex. beträffande innebörden av uttrycket »förordna», som kan avse vare sig ett generellt eller ett kasuellt förordnande, dels åtminstone ett utkast till sådan generell förordning, som torde vara avsedd, borde för riksdagen framläggas, dels

det synes önskligt, att frågan om den avsedda lagen skulle kunna erhålla giltighet för viss begränsad tid underkastas en ingående omprövning.

Då dessa synpunkter med avseende å det sakliga resultatet, ehuru icke å motiveringen, väsentligen täckas av herr Bergmans nedan intagna reservation, skulle jag kunna ge min röst för denna, men har inom utskottet biträtt herrar Björkmans, Hellbergs m. fl. reservation, sedan där utslagits ett mitt yrkande om hemställan, att riksdagen, med förklarande att föreliggande proposition icke kunnat nu bifallas, ville hos Kungl. Maj:t begära till en kommande riksdag nytt förslag i samband med framläggande till riksdagens prövning av internationella överenskommelser i ämnet.»

2) av herrar *Gustaf Adolf Björkman, Rahmn, Karl Bodin, Lundqvist och Hellberg*, vilka ansett att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som i princip ansluter sig till tanken att tillerkänna statslösa och vissa med dem likställda möjlighet att i lämplig utsträckning få del av de sociala välfärdsinrättningar, som i vårt land stå svenska medborgare till buds, finner, att föreliggande lagförslag i Kungl. Maj:ts proposition nr 260 ej i nu föreliggande skick kan läggas till grund för lagstiftning i frågan.

Det synes utskottet, som om riksdagen ej kan låta sig berövas medbestämmanderätten beträffande de förutsättningar, under vilka en dylik generell utsträckning av sociala välfärdsanordningar, avsedda för svenska medborgare, och under förutsättning av reciprocitet även i vissa fall för utländska medborgare, kan äga rum även till förmån för statslösa och med dem likställda, där sådan ömsesidighet ej kan förekomma. Utskottet anser därför, att lagförslaget bort åtföljas av ett utkast till i förslaget förutsedd särskild kungörelse.

Det förtjänar även närmare undersökas, om icke det önskade resultatet lika väl kan vinnas genom ett beaktande av den av Svea hovrätt framförda synpunkten på en omarbetning av de skilda lagar, som äro stiftade med avseende på de olika välfärdsanordningarna. Skulle en dylik överarbetning ej anses lämplig, utan riksdagen besluta sig för en fullmaktslag sådan som den föreliggande, bör densamma allenast ges temporär giltighet. Den rådande politiska ovissheten runt om i världen gör det ej otänkbart, att i en kanske ej avlägsen framtid statslösa kunna rekryteras även från andra länder än vad nu är fallet, och detta bör mana till en viss återhållsamhet i lagstiftningen, ej minst i fråga om dess temporära giltighet.

I många fall ha kommunerna att svara för åtminstone en del av de kostnader, som förorsakas av de sociala välfärdsanordningarna. Då det ej är uteslutet, att vissa kommuner mer än andra kunna tänkas bli hemvist för till landet inkomna statslösa, synes det utskottet önskvärt att en mer ingående utredning av frågan om kostnadernas bestridande kommer till stånd.

Utskottet kan vidare ej finna, att förebragta handlingar ge tillfredsställande vägledning för vederbörande myndigheter att avgöra, när en främling ej längre skall anses åtnjuta sitt hemlands beskydd, ej heller för att få klarhet i vad som skall avses med uttrycket »stadigvarande vistas i riket».

Inför utskottet har ej framlagts övertygande skäl för, att ett omedelbart tvingande behov av en lagstiftning sådan som den föreslagna föreligger. Huvudmotivet till förslaget torde fastmer vara en önskan att genom det-sammans antagande ge Kungl. Maj:t en möjlighet för biträdande av de före-liggande konventionerna. Att ge Kungl. Maj:t dylikt bemyndigande utan att riksdagen själv fått tillfälle taga ställning till de förutsättningar, under vilka konventionernas bestämmelser skola tillämpas, finner utskottet vara ett ej önskvärt tillvägagångssätt.

Då emellertid riksdagen kan beredas tillfälle till sådan prövning, därest Kungl. Maj:t till nästa års riksdag inkommer med proposition om biträdande av konventionen, åtföljt av ett omarbetat lagförslag och utkast till erforderlig kungörelse angående lagens tillämpning, får utskottet hemställa,

1) att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 260, samt

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära framläggande för nästa års riksdag av ett i anslutning till ovan anförda synpunkter upprättat förslag till behandling av statslösa och med dem likställda.

3) av herr *Bergman*, som anført:

»Den nu föreslagna lagen är en typisk fullmaktslag. En sådan lag bör icke erhålla en till tiden obegränsad giltighet. Denna med vårt konstitutio-nella statsskick överensstämmande regel har icke iakttagits i den förevaran-de propositionen. Det synes emellertid välgrundat att till en början be-gränsa lagstiftningens giltighet till exempelvis tre år. Det hemställes alltså,

att riksdagen ville för sin del antaga den i propositionen föreslagna lagen med den ändring, att slutbestämmelsen i densamma erhåller följande lydelse: 'Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet och gäller till och med den 30 juni 1941'.»

4) av herr *Eriksson* i Toftered, som inom utskottet biträtt ett framställt yrkande om bifall till propositionen med villkor att konventionerna skulle föreläggas riksdagen för godkännande.

Bilaga 1.

P. M.

i anledning av propositionen nr 260 om statslösas och politiska flyktingars behandling.

Lika väl som det finns personer med medborgarskap i två eller flera länder, finns det personer utan något medborgarskap (statslösa i inskränkt mening). Detta förhållande kan bliva följden redan därav, att medborgarskapslagarna i olika länder äro uppbyggda efter skiljaktiga principer. Någon allmän folkrättslig plikt för en stat att upptaga statslösa boende på statens territorium, som medborgare i landet, finnes icke. Detta hindrar icke, att lagstiftningen i olika länder ofta innehåller bestämmelser med syfte att åtminstone i viss utsträckning förhindra statslöshet. Så är t. ex. fallet med regeln i den svenska medborgarskapslagen, att utländsk man eller utländsk ogift kvinna, som är född i Sverige och oavbrutet här haft sin hemvist, blir svensk medborgare vid uppnådd ålder av tjugutvå år, för så vitt han icke av sagt sig rättigheten att bliva svensk medborgare och styrkt sig äga medborgarskap i annat land. Här i landet födda barn till denationaliserade politiska flyktingar bliva därför i regel som vuxna svenska medborgare, varför flyktingsproblemet — därest icke nya omvälvningar inträffa ute i världen — är av övergående natur om än blott betraktat på lång sikt.

De politiska flyktingarna i Sverige såväl som i andra länder äro här i följd av asylrätten eller riktigare i följd av asylprincipen. Någon rätt till asyl föreligger nämligen icke för den enskilde flyktingen; rätten tillkommer asylstaten att giva asyl, vilket innebär att den stat, från vilken den enskilde flytt, icke kan göra gällande något folkrättsligt anspråk på utlämning gentemot asylstaten. Det är också denna regel, som kommit till uttryck i utlämningsfördragen under de senaste etthundra åren, då flyktingar där undantagas från utlämning för politiska brott. Regel finnes även i 1913 års lag om utlämning av förbrytare, enligt vilken utlämning icke får ske för politiskt brott. Som sådant anses dock icke mord, mordförsök eller dråp å främmande statsöverhuvud eller någon till en främmande suveräns familj hörande person.

Antalet politiska flyktingar har — liksom antalet statslösa — under de senaste tjugo åren avsevärt ökat i antal såväl i Sverige som i vissa andra länder i följd av de politiska omvälvningarna under och efter världskriget. Antalet flyktingar och statslösa hos oss uppskattas till bortåt 5,000, varav flertalet kommit hit som en följd av händelserna i Ryssland år 1917, i Finland år 1918 samt i Tyskland år 1933 och i någon mån i Österrike innevarande år. Bland flyktingarna sakna en del medborgarskap i något land — begreppen statslös och politisk flykting täcka varandra delvis — andra äga visserligen formellt medborgarskap i visst land, men åtnjuta icke sitt hemlands beskydd, vilket bl. a. brukar komma till uttryck däri, att de icke kunna erhålla hemlandspass. Rätten till protektion i utlandet är eljest just den rättighet som vid sidan av vissa politiska rättigheter är en av statsmedborgarskapets väsentliga förmåner.

En rysk lag av år 1921 har denationaliserat de ryska flyktingar, som icke inom viss tid avgåvo förklaring om att vilja återvända till Ryssland och en

lag av år 1924 denationaliserade den, som då icke hade gjort det, vilket dock utgjorde undantaget. En turkisk lag av år 1927 har denationaliserat de turkiska flyktingar, som icke vänt tillbaka till Turkiet den dag lagen kungjordes. En tysk lag av år 1933 överlämnade till inrikesministeriet att denationalisera de tyska flyktingar, som handlat mot tyska intressen eller som efter att hava uppfodrats att återvända icke vände tillbaka inom utsatt frist. Enligt en tysk förordning den 3 februari 1938 kan en tysk medborgare, som uppehåller sig utomlands och icke fullgör stadgad anmälningsplikt, så länge detta sker, vägras tyska statens skydd; den som underlåter att fullgöra anmälningsplikten på ett sätt som visar tredska och ådagalägger brott mot trohetsplikten i förhållande till folk och stat kan enligt gällande bestämmelser förklaras förlustig sitt medborgarskap.

Några allmänt godtagna internationella regler för behandlingen av statslösa och politiska flyktingar finnas icke. Emellertid har frågan om sådana regler uppmärksammats inom Nationernas Förbund beträffande de politiska flyktingarna samt föranlett upprättandet av vissa överenskommelser, vilka sedan omsatts i lagstadganden i ett flertal länder. Till en början tillkommo under år 1922 och närmast följande tid vissa överenskommelser om utfärdande av särskilda internationellt gällande identitetscertifikat (Nansenpass) för flyktingar från Ryssland, Armenien m. fl. länder. Med rysk flykting avsågs därvid person av rysk härkomst som icke åtnjöt skydd av De Socialistiska Rådsrepublikernas Union och icke förvärvat medborgarskap i annat land. Sedermera har å en internationell konferens år 1933 upprättats en konvention angående dessa flyktingars internationella ställning. Denna konvention avser att bereda dem en mera tryggad existens överhuvud taget. Flykting skall enligt denna konvention av det land där han stadigvarande uppehåller sig erhålla identitetscertifikat enligt vissa närmare angivna bestämmelser. Utvisning eller förpassning av flykting, som erhållit tillstånd att stadigvarande vistas i landet, får endast ske, om hänsyn till allmän ordning och säkerhet det kräver. I familjerättsliga och andra personrättsliga hänseenden skola gälla vissa särskilda regler beträffande flyktingarna för lösande av lagkonflikter m. m., i syfte att hindra att flyktingskapet skall för dem medföra en försämrad ställning. Flyktingarna skola hava samma rätt som utlänningar i allmänhet att besöka skolor och universitet samt där åtnjuta fördelar i form av befrielse från avgifter eller tillgång till stipendier. Flyktingarna skola åtnjuta mest gynnad nations behandling i fråga om socialförsäkring, rätt att bilda eller vara medlemmar i föreningar till ömsesidigt bistånd samt rätt till ersättning till dem själva eller deras rättsinnehavare för olycksfall i arbete inom landet. Flyktingar, som uppehålla sig inom landet, skola komma i åtnjutande av mest gynnad nations behandling i avseende å bistånd och understöd då de äro arbetslösa eller lida av fysiska och psykiska sjukdomar eller då de i följd av ålderdom eller invaliditet äro oförmögna att förtjäna sitt uppehälle. Motsvarande skall gälla i fråga om understöd åt barn, så ock åt kvinnor vid havandeskap. Ej heller skola sådana flyktingar betala högre skatter eller andra allmänna avgifter än landets egna medborgare. Flyktingar, som äro bosatta eller stadigvarande uppehålla sig inom landet, skola åtnjuta en mera gynnad ställning än andra utlänningar i fråga om rätt att taga arbetsanställning. Sådana flyktingar skola vidare på samma villkor som landets egna undersåtar komma i åtnjutande av förmånen av fri rättshjälp och vara fritagna från skyldigheten att ställa säkerhet för rättegångskostnader. Såsom en allmän grundsats fastslås slutligen, att åtnjutandet av vissa rättigheter och förmåner, vilka medgivits utlänningar under förutsättning av ömsesidighet, icke skola förvägras

de flyktingar konventionen avser, även om nämnda förutsättning ej föreligger.

Alltsedan år 1933 har även problemet om flyktingar från Tyskland varit föremål för behandling inom Nationernas Förbund. Å en internationell konferens år 1936 upprättades ett provisoriskt avtal om dessa flyktingars ställning. Detta avtal avser personer av tysk härkomst som icke äga annan nationalitet än den tyska och icke rättsligt eller faktiskt åtnjuta den tyska riksregeringens beskydd. Avtalet ansluter sig nära till 1933 års konvention om ryska m. fl. flyktingar; dock saknas bl. a. föreskrifter om rätt till sociala förmåner. Å en konferens har slutligen den 10 februari 1938 upprättats en konvention rörande de tyska flyktingarna, vilken i huvudsak upptager bestämmelserna i 1936 års avtal och i övrigt nära överensstämmer med 1933 års konvention. Denna konvention har ännu ej trätt i kraft.

Sverige har icke anslutit sig till någon av konventionerna av år 1933 och 1936. Däremot hava bl. a. Danmark och Norge anslutit sig till desamma, dock med vissa förbehåll i fråga om den tidigare konventionen. Dessa båda stater hava även undertecknat den ännu icke ikraftträdde konventionen av år 1938.

För en viss kategori flyktingar, nämligen de finska, finnas icke några konventioner.

Frånsett bestämmelserna i utlänningsförfattningarna om särskilda legitimationshandlingar för statslösa och med dem jämförliga personer har svensk lagstiftning i regel icke särskilt reglerat dessa personers ställning. Vid utarbetandet av 1937 års utlänningsförfattningar har emellertid i viss utsträckning hänsyn tagits till flyktingkonventionerna. Beträffande personliga rättsförhållanden, tillträde till undervisningsanstalter ävensom beskattning åtnjuta emellertid statslösa och med dem jämförliga personer i allt väsentligt samma behandling som kommer utlänningar i allmänhet till del. I fråga om rätt till sociala och vissa andra förmåner äro de i viss mån sämre ställda än utlänningar som äga medborgarskap i annat land, enär sådana förmåner för närvarande ofta endast under förutsättning av ömsesidighet kunna tillerkännas utlänningar.

Fattigvård, barnvård och sjukvård meddelas i princip utlänningar i samma utsträckning som svenskar. Så är däremot icke fallet med folkpension m. m., moderskapspenning, mödrahjälp, barnbidrag, förskott å underhållsbidrag till barn, blindhetersättning, arbetslöshetsunderstöd, rätt att vinna inträde i arbetslöshetskassor, ersättning till sjömän vid fartygs förolyckande m. m., ersättning för olycksfall i arbete m. m., överflyttning till sjukkassa, fri rättegång och befrielse från skyldighet att ställa borgen i rättegång. Under förutsättning av ömsesidighet äger Konungen dock träffa överenskommelse med främmande stat, att dess medborgare i något eller några av dessa hänseenden skall likställas med svensk medborgare. Någon överenskommelse om ömsesidighet har ännu icke träffats med utländsk stat angående folkpension m. m., moderskapspenning, mödrahjälp, barnbidrag, förskott å underhållsbidrag till barn, blindhetersättning och överflyttning till sjukkassa. I övrigt hänvisas som komplettering till detta stycke till Bilaga 2.

Huvudsyftet med den i propositionen föreslagna lagstiftningen är att för statslösa och med dem jämförliga personer öppna tillgång till förmåner av nyss angiven natur, vilka utgå vid ålderdom, sjukdom, olycksfall, lyte, invaliditet och arbetslöshet. Förutsättningen härför skall enligt förslaget vara, dels att den författning, som reglerar förmånen, innehåller en ömsesidighetsklausul, dels att Konungen finner skäl föreligga förordna om förmånens utgående till statslösa m. fl.

För bedömande av det i propositionen framlagda förslaget torde följande förhållande höra observeras.

Det inom justitiedepartementet utarbetade lagutkastet i ämnet var i så måtto mera restriktivt än propositionen, som ömsesidighetsklausulen faktiskt måste hava trätt i tillämpning beträffande viss stat för att statslösa och flyktingar skulle kunna tillerkännas någon av ifrågavarande förmåner. Det var över detta utkast som de hörda myndigheterna yttrade sig. Pensionsstyrelsen anförde emellertid i sitt yttrande, att statslösa och med dem jämförliga personers ställning i fråga om sociala förmåner borde regleras oberoende av om överenskommelse träffats med annat land. Till stöd härför framhölls, att vid tillämpning på utländsk stats medborgare av dylika förmåner kunde erfordras specialbestämmelser, olika för olika stater, men att det syntes ovisst, om dessa bestämmelser borde tillämpas även på statslösa och med dem jämförliga personer. Denna anmärkning har synts departementschefen höra beaktas.

Vid en mera restriktiv inställning i frågan än den i propositionen intagna torde i första hand komma under övervägande antingen grundtanken i det inom justitiedepartementet utarbetade lagutkastet eller en ännu mera snäv linje, innebärande att de statslösa och politiska flyktingarna endast skulle komma i åtnjutande av de sociala förmåner, varom här är fråga, under förutsättning att ömsesidighetsklausulen trätt i tillämpning beträffande en, två eller flera andra europeiska stater än de nordiska länderna, för vilka alldeles särskilda skäl kunna föreligga att gå längre i tillmötesgående än i fråga om andra länder.

Humanitära synpunkter torde i allmänhet anses tala för att de här ifrågavarande personer, som tillåtits slå sig ned i ett land, åtminstone erhålla de mest elementära sociala förmånerna fattigvård, barnavård och sjukvård, arbetstillstånd och arbetslöshetshjälp. De tre förstnämnda är dem redan nu oberoende av den föreslagna fullmaktslagstiftningen tillförsäkrad enligt svensk lag. Arbetstillstånd är beroende på den politik socialstyrelsen för i dessa frågor; denna politik har uppgivits redan vara välvillig. Arbetslöshetshjälp kunna däremot de ifrågavarande personerna icke få enligt 1934 års kungörelse angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet. När man sedan bedömer frågan, om sociala förmåner av så att säga högre potens böra tillkomma dem, kan anföras å ena sidan, att den sociala standarden hos oss är så mycket högre än i flertalet av de länder varifrån flyktingarna komma, att redan vår först nämnda primära socialvård faktiskt står lika högt som den sammanlagda socialvårdens i åtminstone vissa av dessa andra länder, samt å andra sidan de statslösa och flyktingarnas svåra läge genom att de av förhållandena tvingats lämna sitt land och sina hem och icke äga någon stats beskydd.

Den frågan uppställer sig vid ett tillstyrkande i princip av propositionens linje, om staten bör åtaga sig hela den kostnad som förslaget genomförande skulle medföra, så att denna ej till någon del kommer att belasta kommunerna. De fall, där kommunerna skola bidra till kostnaderna för ifrågavarande förmåner, avse tilläggs pension till folkpension, barnbidrag och förskott å underhållsbidrag till barn. Emellertid är att märka, att i de författningar som reglera dessa frågor ej stadgats någon rätt till ersättning för kommunerna, för den händelse Kungl. Maj:t skulle upplåta sådan förmån åt medborgare i annat land. Det kan därför enligt departementschefens mening ej finnas tillräcklig anledning att stadga sådan ersättningsrätt när det gäller statslösa och med dem jämförliga personer. Det har också framhållits i ett avgivet meningsyttrande, vilket återgivits av departementschefen, att en stor del av dessa personer prestera samhällsnyttigt arbete.

Författningar med ömsesidighetsklausuler.¹

Ä m n e	Stadg. om rätt för Konungen att träffa ömsesidighetsöverenskommelser	Ömsesidighetsöverenskommelser	Obligatoriska kommunala bidrag	Förutsättningar med avseende å vistelse m. m. beträffande svenska medborgare
1. Fattigvård, barnavård och sjukvård.	Lag om fattigv. ^{14/6} 1918, § 61, mom. 3. Lag om barnav. ^{9/6} 1924, § 66. (Avse huvudsakligen hemvändande och gottgörelse för fattigvård m. fl. kostnader.)	Fattigvårdskonvention med Danmark, Finland och Norge.	—	Vistelsekommunen ger bidrag.
2. Moderskapspenning.	Förordn. ^{11/6} 1937, § 2.	—	—	Författningenslig mantalsskrivning i riket.
3. Mödrahjälp.	Förordn. ^{11/6} 1937, § 2.	—	—	D:o
4. Barnbidrag.	Lag ^{18/6} 1937, § 2.	—	Kommunerna svara för en del av bidragen (^{1/6} — ^{3/10}).	Stadigvarande vistelse i riket.
5. Förskottering av underhållsbidrag till barn.	Lag ^{18/6} 1937, § 2.	—	Kommunerna svara för ^{1/4} av bidragen.	D:o
6. Blindhetsersättning.	Förordn. ^{30/4} 1934, § 2.	—	—	Författningenslig mantalsskrivning i riket.
7. Arbetslöshetsunderstöd.	Kung. ^{30/6} 1934, § 13.	Danmark, Norge, Tyskland, Polen, Schweiz, Tjeckoslovakien.	—	Vistelsekommunen ger understöd.
8. Erkända arbetslöshetskassor.	Förordn. ^{15/6} 1934, § 13.	Danmark, Schweiz, Tjeckoslovakien. (Österrike).	—	För understöd fordras inbetalning av 52 veckoavgifter, därav 26 under de sista 12 mån.
9. [Hyra till sjömän vid sjöolycka, sjukvård m. m.]	Lag ^{15/6} 1922, §§ 28, 41, 42.	Hyra vid sjöolycka: ett tjugotal stater; därutöver: Danmark och Finland.	—	Anställd å svenskt fartyg.

¹ I fråga om beskattning intaga de statslösa och med dem jämförliga personer i allt väsentligt samma ställning som utlänningar i allmänhet.

Ä m n e	Stadg. om rätt för Konungen att träffa ömsesidighetsöverenskommelser	Ömsesidighetsöverenskommelser	Obligatoriska kommunala bidrag	Förutsättningar med avseende å vistelse m. m. beträffande svenska medborgare
10. Folkpension m. m.	Lag ²⁸ / ₆ 1935, § 37.	—	Kommunerna svara för en del av tilläggspensionerna (¹ / ₈ — ³ / ₁₀).	Avgifter inbetalas av i riket mantalskrivna personer. Dessa få pension i vanlig ordning, om de äro mantalskrivna i riket. Flytta de utomlands, torde de få pension efter det matematiska värdet av inbetalda premier.
11. Olycksfall i arbete, m. m.	Lag ¹⁷ / ₆ 1916, § 27.	Betr. tvångsvis ² nedsättning av livränta m. m. 35 stater.	—	Ersättning utgår för alla olycksfall i arbete inom riket.
12. Överflyttning från sjukkasse.	Förordn. ²⁶ / ₆ 1931, § 15.	—	—	Man skall tillhöra den sjukkasse, inom vars verksamhetsområde man har fast bostad, eller, om man saknar sådan, där man är mantalsskriven. Ersättning utgår först 60—120 dagar efter inträdet i sjukkasse.
13. Fri rättegång.	Lag ¹⁹ / ₆ 1919, § 16.	Betr. civilmål 24 stater; betr. brottmål 1 stat.	—	—
14. Borgen i rättegång.	Lag ¹⁹ / ₁₁ 1886, § 3.	Betr. civilmål 24 stater; betr. brottmål 3 stater.	—	Överenskommelserna om befrielse avse utlänningar som äga hemvist i riket eller i de fördragslutande staterna.